

MAÜ
PRESS

Artuklu Tourism Studies

Fizyoterapi ve Wellness Turizminin Kesişiminde Kişiselleştirilmiş Sağlık Hizmetleri ve Yaşam Kalitesi Deneyimi Gaye DENİZ^{a*} , Nazmiye UZLAŞIR^b ^aNevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği, Nevşehir, Türkiye^bNevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir Türkiye

*Sorumlu Yazar, E-mail: gaye.yuksel@nevsehir.edu.tr

Geliş Tarihi/Submission	28 Ekim 2024
Kabul Tarihi/Acceptance	28 Kasım 2024
Yayın Tarihi/Publication	30 Kasım 2024

Atıf Bilgisi

Deniz, G., Uzlaşır, N. (2024). Fizyoterapi ve wellness turizminin kesişiminde kişiselleştirilmiş sağlık hizmetleri ve yaşam kalitesi deneyimi. *Artuklu Tourism Studies*, 1, 68-81.

Öz

Bu çalışma, fizyoterapi ile wellness turizminin kesişim noktasında, kişiselleştirilmiş sağlık ve yaşam kalitesi deneyimlerinin önemini ele almaktadır. Fizyoterapi, kas-iskelet sistemi ve diğer vücut fonksiyonlarının rehabilitasyonuna odaklanan bir tıbbi alan olarak öne çıkarken, wellness turizmi ise sağlıklı yaşam alışkanlıklarının teşvik edildiği bir deneyim sunmaktadır. Bu iki alanın bir araya gelmesi, bireylerin yaşam kalitesini iyileştirmek ve uzun vadeli sağlıklarını korumak amacıyla kişiye özel çözümler geliştirmektedir. Çalışma, kişiselleştirilmiş tedavi yaklaşımlarının fiziksel ve zihinsel sağlık üzerindeki etkilerini inceleyerek, fizyoterapi ve wellness turizminin entegrasyonunun daha etkin sağlık hizmetleri sunma potansiyelini tartışmaktadır. Literatür taramasına dayanan bu çalışma, yenilikçi ve bütüncül hizmet modellerinin geliştirilmesine katkı sağlamayı amaçlamakta ve kişiselleştirilmiş sağlık hizmetlerinin bireylerin yaşam kalitesine olan olumlu etkilerini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Deneyim, Fizyoterapi, Kişiselleştirilmiş Sağlık, Wellness Turizmi, Yaşam Kalitesi

The Intersection of Physiotherapy and Wellness Tourism: Personalized Healthcare Services and Quality of Life Experience

Gaye DENİZ^{a*} , Nazmiye UZLAŞIR^b

^aNevşehir Hacı Bektaş Veli University, Faculty of Tourism, Tourism Management, Nevşehir, Türkiye

^bNevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences, Nevşehir, Türkiye

*Corresponding Author, E-mail: gaye.yuksel@nevsehir.edu.tr

Date of Submission	28 October 2024
Date of Acceptance	28 November 2024
Date of Publication	30 November 2024

Citation

Deniz, G., Uzlaşır, N. (2024). Fizyoterapi ve wellness turizminin kesişiminde kişiselleştirilmiş sağlık hizmetleri ve yaşam kalitesi deneyimi. *Artuklu Tourism Studies*, 1, 68-81.

Abstract

This study explores the critical role of personalized health and quality of life interventions at the nexus of physiotherapy and wellness tourism. Physiotherapy, which concentrates on the rehabilitation of musculoskeletal systems and other bodily functions, complements wellness tourism's focus on promoting sustainable healthy living practices. The convergence of these fields enables the provision of individualized solutions that enhance quality of life and support long-term health maintenance. This study investigates the impact of tailored therapeutic approaches on individuals' physical and mental well-being, emphasizing how the integration of physiotherapy with wellness tourism can yield more effective healthcare outcomes. Grounded in a comprehensive literature review, the study aims to contribute to the advancement of innovative and holistic service models within the domains of physiotherapy and wellness tourism, underscoring the positive.

Keywords: Experience, Physiotherapy, Personalized Health, Wellness Tourism, Quality of Life

Giriş

Fizyoterapi ve wellness turizmi, son yıllarda bireylerin fiziksel, zihinsel ve duygusal iyilik hallerini destekleyen iki önemli disiplin olarak öne çıkmaktadır. Fizyoterapi, kas-iskelet sistemi, sinir sistemi ve solunum sistemi gibi çeşitli vücut sistemlerinin işlevselliğini artırmayı hedefleyen tıbbi müdahaleleri içerirken (Pathmanathan, Beaumont & Gratrix, 2015), wellness turizmi, bireylerin sağlıklı yaşam alışkanlıklarını teşvik etmeye yönelik deneyim odaklı hizmetler sunmaktadır (Puczkó, 2010). Chen, Liu ve Chang (2013), sıcak su kaplıcalarında sunulan fizyoterapi destekli programların yaşlı bireylerin fiziksel esenliklerine önemli katkılar sağladığını belirtmekte, bu iki alanın entegrasyonunun bireyler üzerinde olumlu etkilerini vurgulamaktadır. Modern toplumlarda artan sağlık sorunları ve yaşam kalitesini yükseltmeye yönelik kişiselleştirilmiş hizmetlere olan talep, bu iki disiplinin birlikte ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Fizyoterapi alanında yapılan çalışmalar, bu disiplinin bilimsel temellere dayalı müdahale yöntemleriyle bireylerin hareket kabiliyetini ve yaşam kalitesini artırma potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir (Latimer-Cheung vd., 2013). Benzer şekilde, wellness turizmi literatürü de sağlıklı yaşam uygulamalarının bireylerin stres yönetimi, beslenme alışkanlıkları ve yaşam tarzı üzerinde olumlu etkiler yarattığını ortaya koymaktadır (Avcı & Şener, 2023). Uluslararası wellness turizmi deneyimlerinin bireylerin holistik iyilik hali üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmalarında Dillette, Douglas ve Andrzejewski (2021), fizyoterapi uygulamalarının yoga ve meditasyon gibi wellness programları ile birlikte sunulmasının katılımcıların fiziksel ve zihinsel sağlıklarını önemli ölçüde iyileştirdiğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte, fizyoterapi ve wellness hizmetlerinin entegrasyonu konusunda yapılan çalışmalar sınırlı olup (Armağan, Kayahan & Özer, 2023; Battakova & Saipov, 2022), bu iki alanın bir arada sunulmasının bireylerin tedavi ve sağlıklı yaşam deneyimlerini nasıl daha etkin hale getirebileceğine dair literatürde belirgin bir boşluk bulunmaktadır. Örneğin, Hartley, Ryad ve Yeowell (2023), fizyoterapistlerin wellness merkezleri ile iş birliği yaparak daha kapsamlı ve kişiye özel sağlık hizmetleri sunabileceklerini, bu tür bir entegrasyonun tedavi süreçlerini hızlandırarak uzun vadeli iyileşme sağladığını ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada, fizyoterapi ve wellness turizminin entegrasyonunun sağlık ve yaşam kalitesi üzerindeki etkileri derinlemesine incelenerek, bu iki disiplinin sunduğu sinerjik potansiyelin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Literatürdeki mevcut boşlukları doldurarak, sağlık profesyonelleri ve wellness turizmi uzmanlarına rehberlik edecek stratejik yönlendirmeler sağlamak hedeflenmektedir. Justice ve diğerlerinin (2023) vurguladığı gibi, fizyoterapinin wellness merkezlerinde sağlıklı yaşam programlarına entegrasyonu, kişiye özel sağlık stratejilerinin geliştirilmesine ve bireylerin tedaviye olan bağlılığının artırılmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, çalışma hem sağlık hem de turizm sektörlerinin gelişimine yönelik pratik öneriler sunarak, bireylerin fiziksel, zihinsel ve duygusal iyilik hallerini daha etkili bir şekilde yönetmeye katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

1. Fizyoterapi ve Wellness Turizminin Kavramsal Çerçevesi

Fizyoterapi ve wellness turizmi, her biri farklı disiplinlerden kök bulan ancak bireylerin sağlık ve iyilik haline yönelik ortak amaçları olan iki önemli kavramdır. Bu iki kavram, sağlık turizminin içinde yer alarak, kapsamlı sağlık ve iyilik hizmetleri sunma hedefiyle bir araya gelir. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) ve Avrupa Seyahat Komisyonu (ETC), 2018'de yayımladıkları "Sağlık Turizmini Keşfetme" raporunda, sağlık turizmini "fiziksel, zihinsel, duygusal, mesleki, entelektüel ve ruhsal olmak üzere insan yaşamının tüm temel alanlarını iyileştirmeyi ve dengelemeyi amaçlayan bir turizm faaliyeti türü" olarak tanımlamıştır (Faisal & Dhusia, 2020). Sağlık turizmine yönelik talep ve gelecekteki önemi

henüz yeni yeni anlaşılmaktadır. Birçok tüketicinin sağlıklarını ve genel iyilik hallerini iyileştirmek amacıyla seyahat ettiği açıkça görülmektedir (Güleç, 2011).

Literatürde sağlık turizmi, farklı alt dallar altında ele alınmakta ve çeşitli kaynaklarda farklı sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır. Bu alt dallar arasında termal turizm, medikal turizm, ileri yaş turizmi, spa-wellness, üvalizm, klimatizm ve mağara turizmi yer almaktadır (Aydın, 2012). Ancak, Sağlık Bakanlığı sağlık turizmini üç ana başlıkta sınıflandırmaktadır: Termal Turizm ve SPA-Wellness, Yaşlı ve Engelli Turizmi, Medikal Turizm (İyem, 2019). Wellness turizmi, bu alt dallardan biri olarak, bireylerin fiziksel, zihinsel ve ruhsal iyilik hallerini desteklemek amacıyla gerçekleştirdikleri seyahatleri ifade etmektedir. Sağlık Turizmi Derneği (2019) wellness turizmini sadece hastalıklardan korunma değil, aynı zamanda sağlıklı yaşam biçimlerini teşvik eden bir turizm türü olarak tanımlamaktadır. Wellness turizmi, bireylerin sağlıklı yaşam alışkanlıklarını kalıcı hale getirerek yaşam kalitelerini sürdürülebilir şekilde artırmayı hedeflemektedir (Smith & Puczkó, 2008). SPA terapileri, yoga, meditasyon, doğal tedavi yöntemleri, beslenme danışmanlığı ve kişisel gelişim seminerleri gibi çeşitli uygulamalar bu türün temelini oluşturmaktadır (Liao vd., 2023). Modern yaşamın getirdiği sağlık sorunları ve artan stresle mücadele etmek amacıyla wellness turizmine olan ilgi giderek artmaktadır (Romanova, Vetitnev & Dimanche, 2015). Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) ve Küresel Sağlıklı Yaşam Enstitüsü (GWI) gibi uluslararası kuruluşlar da wellness turizminin küresel turizm pazarında hızla büyüyen bir sektör olduğunu vurgulamaktadır. 2013 yılında GWI, wellness turizmini 2012'de 439 milyar dolar olarak değerlendirirken, 2019'da bu harcamaların 720 milyar dolara ulaştığını açıklamıştır. Wellness turizmi sektörü, küresel çapta önemli bir büyüme göstermekte ve 2027 yılına kadar 651 milyar ABD doları değerine ulaşması beklenmektedir. Bu sektör, yıllık ortalama %16,6 gibi yüksek bir büyüme oranıyla ilerlemekte olup, hem yerel ve bölgesel ekonomilere önemli katkılar sağlamakta hem de bireylerin zihinsel, fiziksel ve duygusal refahını artırmak suretiyle yaşam kalitelerini yükseltmektedir (Global Wellness Institute, 2024).

Sağlık turizmi; tıbbi muayeneler, hidroterapi, su terapileri, fizyoterapi, doğal tedavi yöntemleri ile güzellik ve bakım uygulamaları gibi çeşitli hizmetlerin sunulması sayesinde yıl boyunca aktif bir şekilde işlev göstermektedir (Güleç, 2011). Bu bağlamda fizyoterapi, kas-iskelet sistemi, nörolojik ve kardiyovasküler bozukluklar gibi çeşitli sağlık sorunlarının tedavisine odaklanan tıbbi bir disiplin olarak sağlık turizmi kapsamında önemli bir yer tutmaktadır (Khalid, Sarwar & Sarwar, 2015). Fizik tedavi ve rehabilitasyon olarak da bilinen fizyoterapi, bireylerin günlük yaşam aktivitelerini gerçekleştirme yeteneklerini sınırlayan hastalıklar veya yaralanmalara müdahale eden bilim dalıdır (Acıbadem, 2022). Bu bilim dalı, temelinde tıbbi bilgiye dayanarak hastaların ağrılarının azaltılması, kas gücünün artırılması ve hareket kabiliyetlerinin yeniden kazanılması amacıyla çeşitli manuel teknikler, egzersiz programları ve elektroterapi gibi fiziksel tedavi yöntemlerini içerir (Denehy & Berney, 2006). Dünya Fizik Tedavi Konfederasyonu'na göre fizyoterapi, bireylerin yaşamları boyunca en iyi şekilde hareket edebilmelerini ve günlük aktivitelerini gerçekleştirebilmelerini sağlamak amacıyla uygulanan bir tedavi yöntemidir (Struber, 2003). Fizyoterapi uygulamaları, hastanın sağlık durumuna göre kişiselleştirilerek fonksiyonel iyileşme sağlamayı hedeflemekte ve her bireye özgü tedavi programları oluşturulmaktadır (Kress vd., 2015). Fizyoterapinin uygulama alanları oldukça geniştir ve ortopedi, nöroloji, pediatri, sporcu sağlığı, kardiyoloji ve geriatri gibi çeşitli disiplinleri kapsar (Khalid, Sarwar & Sarwar, 2015). Temel uygulamaları arasında manuel terapi, egzersiz terapisi, postür düzeltici teknikler ve fonksiyonel eğitim yer alırken; elektroterapi, hidroterapi ve ortez-protez kullanımı gibi teknolojik yöntemler de tedavi sürecini desteklemektedir (Olson, 2021). Bu yöntemler, hastaların günlük yaşamlarını bağımsız şekilde sürdürebilmelerine ve ağrısız bir yaşam sürmelerine yardımcı olmayı hedeflemektedir. Fizyoterapi yalnızca fiziksel iyileşmeyi değil, aynı zamanda bireylerin psikososyal iyilik hallerini de desteklemektedir (Hall vd., 2022). Fiziksel hareketliliğin

artması, hastaların özgüvenlerini ve yaşam kalitelerini yükseltir. Modern yaşamın getirdiği hareketsizlik ve buna bağlı sağlık sorunları göz önüne alındığında, fizyoterapinin hem tedavi edici hem de önleyici bir rol üstlenmesi, bu disiplinin önemini daha da artırmaktadır (Romanova, Vetitnev & Dimanche, 2015). Sağlık turizminin çeşitli dallarında, özellikle wellness ve termal turizmde, fizyoterapi uygulamaları geniş bir yelpazede sunulmaktadır (Sarıpek & Sarıpek, 2023).

2. Fizyoterapinin Wellness Turizmindeki Rolü

Fizyoterapi, bireylerin her yaşta sağlıklı yaşamı teşvik etmesi ve fiziksel işlevlerini yeniden kazanmalarında kritik bir rol oynamaktadır (Activtherapy, 2024). Wellness turizmi ile entegre edildiğinde, bilimsel temelli fizyoterapi uygulamaları, bireylerin sağlıklı yaşam hedeflerine ulaşmalarına katkı sağlamaktadır. Her iki alan da bireylerin sağlık ve refahını artırmaya yönelik bütüncül yaklaşımlar sunmayı hedeflemektedir. Fizyoterapi, mevcut sağlık sorunlarının tedavisine odaklanırken (Doring, 1976), wellness turizmi ise bireylerin potansiyel sağlık sorunlarını önlemek ve genel sağlık durumlarını güçlendirmek amacıyla önleyici bakım uygulamaları sunmaktadır (Dillette, Douglas & Andrzejewski, 2021). Örneğin, yoga, meditasyon ve sağlıklı beslenme programları, stres yönetimini ve yaşam kalitesini artırmayı hedefleyen önleyici yaklaşımlar olarak öne çıkar. Bu iki disiplinin kesişiminde, bireylerin özgül sağlık ihtiyaçlarına yönelik kişiselleştirilmiş çözümler geliştirilmektedir (Puczkó, 2010). Örneğin, kronik bel ağrısı olan bir birey hem wellness turizmi kapsamında stres ve ağrıyı hafifletmeye yönelik masaj terapisi gibi uygulamalardan yararlanabilir hem de fizyoterapist tarafından değerlendirilen ve spesifik egzersizler ile manuel terapiden oluşan bir rehabilitasyon programına katılabilir. Böylece wellness turizmi bireye kısa vadede rahatlama sağlarken, fizyoterapi sorununun temel nedenlerini ele alarak uzun vadede kalıcı bir iyileşme sağlar (Smith & Puczkó, 2008).

Araştırmalara göre, fizyoterapinin wellness turizmi ile entegrasyonu, özellikle yaşlanan nüfus ve kronik hastalıklar gibi küresel sağlık sorunlarına karşı etkili çözümler sunmaktadır (Chen, Liu & Chang, 2013; Polat & Öztürk, 2021). Yaşlı bireyler genellikle kas-iskelet sistemi problemleri, eklem rahatsızlıkları ve hareket kabiliyeti kayıpları gibi sağlık sorunları yaşarken, kronik hastalıklar uzun süreli tedavi ve bakım gerektirir. Fizyoterapi, bu tür sağlık sorunlarına bilimsel temelli yaklaşımlarla çözüm sunarken, wellness turizmi bireylerin yaşam kalitesini artırmayı hedefleyen önleyici yaklaşımlar sunmaktadır. İki alanın birleşimi, hem mevcut sağlık sorunlarının tedavisine hem de ileride oluşabilecek sağlık problemlerinin önlenmesine katkıda bulunur. Özellikle rehabilitasyon süreçlerinin wellness merkezlerinde desteklenmesi, yaşlanan nüfusun sağlık ve yaşam kalitesine olumlu ve sürdürülebilir etkiler yaratır. Fizyoterapi ve wellness turizmi, bireylerin yaşam kalitelerini artırmaya yönelik kişiselleştirilmiş ve yenilikçi sağlık deneyimleri sunma potansiyeline sahiptir (Justice vd., 2023; He, Liu & Li, 2023). Wellness turizminin geçici rahatlama sağlayan etkilerini, fizyoterapinin uzun vadeli iyileştirici yaklaşımlarıyla birleştirmek, bireylerin sağlık sorunlarına kalıcı çözümler sunulmasına olanak tanır. Bu bağlamda, wellness merkezlerinde sunulan deneyimler, fizyoterapi uygulamalarıyla desteklendiğinde, sürdürülebilir bir yaşam kalitesi artışı sağlanabilir (Da Costa Guerra, Trentin & Vila-Chã, 2022).

Fizyoterapistler ile wellness tesisleri arasındaki işbirlikleri, kişiselleştirilmiş sağlık çözümleri sunulmasını mümkün kılmaktadır. Bu tür işbirlikleri, otel ve SPA gibi wellness merkezlerinde, fizyoterapistlerin misafirlere özel rehabilitasyon programları, fiziksel tedavi seansları ve egzersiz planları sunmasına olanak tanımaktadır. Böylece fizyoterapistler uzmanlıklarını genişletme fırsatı bulurken (Hartley, Ryad & Yeowell, 2023), wellness tesisleri de sundukları hizmetleri çeşitlendirme imkânı elde eder (Gallup, 1999). Fizyoterapi ve wellness turizmi arasındaki bu işbirliği, sağlık ve refahı bütüncül bir perspektifle ele almaktadır. Örneğin, fizyoterapi ve yoga kombinasyonunu içeren programlar hem fiziksel

iyileşme hem de ruhsal rahatlama sunarak bireylerin genel sağlık durumunu iyileştirmektedir (Thomas vd., 2021). Bu entegre hizmetler, kişiselleştirilmiş sağlık stratejileriyle hedef kitlenin ilgisini çekmekte ve sektörde bütünlük sağlığı çözümleri sunan bir konumlandırma sağlamaktadır.

Teknolojideki hızlı gelişmeler, wellness turizmi ve fizyoterapinin entegrasyonunu destekleyen önemli yenilikler sunmaktadır (Dalkıran, 2023). Giyilebilir teknolojiler, mobil sağlık uygulamaları ve dijital takip sistemleri, bireylerin sağlık durumlarını izlemelerine ve fizyoterapi programlarını daha etkin bir şekilde takip etmelerine olanak tanımaktadır (Nussbaum vd., 2019; Wu & Luo, 2019). Bu teknolojiler, wellness merkezlerinde sağlık verilerinin toplanmasını sağlarken, fizyoterapistlerin bu verileri değerlendirerek kişiselleştirilmiş sağlık planları oluşturmaya katkıda bulunur. Giyilebilir cihazlar bireylerin fiziksel aktivitelerini, kalp ritimlerini ve uyku düzenlerini takip ederken, mobil uygulamalar da egzersiz programlarını izleyerek bireylerin sağlık hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olmaktadır (Blumenthal, Wilkinson & Chignell, 2018). Bu teknolojik yenilikler, fizyoterapi ve wellness hizmetlerinin kalitesini artırarak, bireylerin sağlıklı yaşam hedeflerine ulaşmalarına katkı sağlamaktadır.

3. Kişiyi Özel Sağlık ve Yaşam Kalitesi Deneyimi

Modern sağlık hizmetleri, bireylerin farklı ihtiyaç ve beklentilerine odaklanan kişiselleştirilmiş yaklaşımlar benimsemektedir. Standart hizmetlerin, her zaman bireylerin özgün sağlık gereksinimlerini karşılamada yeterli olamayacağı durumlarda, bu yaklaşımlar kritik bir öneme sahiptir. Bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması, hizmetlerin etkinliğini artırarak hasta memnuniyeti ve tedaviye bağlılığı güçlendirmektedir. Bu çerçevede, fizyoterapi ve wellness turizmi, kişiselleştirilmiş sağlık hizmetlerinin önemli aktörleri olarak öne çıkmaktadır. Fizyoterapi, kas-iskelet sistemi fonksiyonlarını iyileştiren, fiziksel kapasiteyi artıran ve genel sağlığı optimize eden bir disiplin olarak, wellness turizmi kapsamında bireylerin fiziksel sağlık durumlarına özel tedavi programları sunmaktadır (Alodaibi vd., 2022).

Fizyoterapinin wellness turizmi içindeki uygulama alanları oldukça geniştir. Wellness merkezlerinde çalışan fizyoterapistler, bireylerin sağlık geçmişi, fiziksel kapasiteleri ve hedefleri doğrultusunda kişiselleştirilmiş tedavi planları hazırlamaktadır (Quinn & Morgan, 2017). Spor yaralanmalarından kronik ağrılara, yaşlı bireyler için denge ve hareket egzersizlerine kadar çeşitli alanlarda özelleştirilmiş programlar oluşturulmakta ve bu programlar, bireylerin mevcut sağlık durumlarına göre düzenlenmektedir (De la Corte-Rodriguez vd., 2024). Wellness turizmi, kısa süreli rahatlamanın ötesine geçerek uzun vadeli sağlık iyileştirmeleri sağlayan bütüncül bir deneyim sunmaktadır. Örneğin, kas-iskelet sistemi sorunları yaşayan bireyler, wellness merkezlerinde uygulanan masaj ve SPA terapilerinin yanı sıra, fizyoterapist tarafından hazırlanan güçlendirme ve esneklik artırıcı egzersizlerle desteklendiğinde, yaşam kalitelerinde önemli bir iyileşme elde edebilirler. Bir başka örnekle omurga sorunları yaşayan bir birey, fizyoterapist tarafından hazırlanan postür düzeltme ve omurga egzersizleri sayesinde wellness merkezindeki diğer uygulamalarla birlikte sağlık durumunu optimize edebilir. Aynı zamanda stres yönetimine odaklanan programlar, yoga ve meditasyon gibi aktivitelerle zihinsel rahatlama sağlarken, uyku düzenini iyileştiren terapiler de bireylerin genel sağlıklarını olumlu yönde etkiler. Bu tür bütüncül yaklaşımlar, sağlık sorunlarının tekrarını önleyerek, daha kalıcı ve sürdürülebilir çözümler sunar (North Shore Physiotherapy Clinic, 2023). Fizyoterapinin wellness turizmiyle entegrasyonu, bireylere uzun vadeli sağlık faydaları sunarak daha sağlıklı bir yaşam tarzına katkıda bulunmaktadır (Activtherapy, 2024).

Kişiselleştirilmiş sağlık hizmetlerinin önemli avantajlarından biri de hasta memnuniyetini ve tedaviye bağlılığı artırmasıdır. Özellikle kronik rahatsızlıkları olan bireyler için bu tür

yaklaşımlar, hastalığın ilerlemesini yavaşlatarak yaşam kalitesini artırırken, sağlıklı yaşam alışkanlıklarının kazanılmasına da yardımcı olmaktadır (Fernandes, Teixeira & Godinho, 2022). Kişiyeye özel egzersiz programları ve beslenme danışmanlığı gibi uygulamalar, bireylerin sağlık hedeflerine ulaşmalarını destekleyen önemli araçlar arasında yer alır (Adams vd., 2020). Bu bağlamda, wellness turizmi ve fizyoterapi entegrasyonu, bireylerin sağlık hedeflerine ulaşmalarını sağlarken, sağlık turizminin gelişimine de katkıda bulunmaktadır.

Dünyada fizyoterapi ve wellness turizmini entegre eden başarılı uygulama örnekleri mevcuttur. Chandramohan ve diğerleri (2023) tarafından yapılan bir çalışmaya göre, Hindistan, sağlık turizmi kapsamında hastalar tarafından özellikle rehabilitasyon hizmetleri ve fizyoterapi uygulamaları için tercih edilmektedir. Bu araştırma, sağlık ve zindelik arayışındaki birçok hastanın Hindistan'ı fizyoterapi ve ilgili sağlık hizmetleri sunan bir destinasyon olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Rusya'da wellness turizmi, balneoloji, klimatoloji, fizyoterapi ve rehabilitasyon gibi çeşitli araştırma merkezleri tarafından desteklenmektedir. Örneğin, Belokurikha-2 tatil kompleksi, modern otel altyapısına entegre edilmiş fitness ve SPA olanaklarının yanı sıra, turistlere balneoterapi ve fizyoterapi hizmetleri sunan kliniklere de ev sahipliği yapmaktadır (Szymańska, Rutkowski & Panfiluk, 2016). Kazakistan'da yer alan Balkhash Sağlık ve Zindelik Kompleksi, sağlık ve rehabilitasyon hizmetlerini bir araya getiren kapsamlı bir merkez olarak dikkat çekmektedir. Bu kompleks, spor salonları, yüzme havuzları, saunalar ve fitness odaları gibi olanaklarla birlikte, lazer terapisi, manyetoterapi, elektroterapi, ultrason ve ışık terapisi gibi geniş bir fizyoterapi yelpazesi sunmaktadır. Uzman fizyoterapistler tarafından verilen bu hizmetler, kompleksin sağlık ve wellness turizmi açısından dünya çapında önemli bir örnek teşkil etmesini sağlamaktadır (Battakova & Saipov, 2022). Almanya'nın Bad Füssing kaplıcaları, sağlık ve wellness turizmi alanında öne çıkan bir merkezdir. Termal suların tedavi edici etkileriyle birlikte, bireylerin sağlık durumlarına göre kişiselleştirilmiş rehabilitasyon ve egzersiz programları sunulmaktadır. Bu programlar, termal banyo terapileri ve fizyoterapi seanslarının entegrasyonu sayesinde, uzun vadeli sağlık iyileştirmelerine katkıda bulunmaktadır (Bad Füssing, 2024). İsviçre'deki Grand Resort Bad Ragaz, termal suların terapötik etkilerini kişiselleştirilmiş sağlık hizmetleriyle birleştiren önemli bir wellness merkezidir. Uzmanlar, bireylerin sağlık geçmişini ve ihtiyaçlarını dikkate alarak özel fizyoterapi programları tasarlamakta; bu programlar, özellikle spor yaralanmaları sonrası rehabilitasyon ve kronik ağrı yönetimi alanlarına odaklanmaktadır (Beritelli & Laesser, 2017).

Türkiye'de ise Nirvana Cosmopolitan Hotel, Antalya'da fizyoterapi ve wellness hizmetlerini entegre eden kapsamlı bir sağlık merkezi sunmaktadır. Otel, kişiselleştirilmiş rehabilitasyon programları, kas-iskelet sistemi terapileri, spor yaralanmaları için özel tedaviler ve masajlar gibi çeşitli hizmetler sağlayarak misafirlerine bütünsel bir sağlık ve iyileşme deneyimi sunmaktadır (Nirvana Hotels, 2024). Ayka Vital Park, bireylerin fiziksel, ruhsal ve zihinsel sağlığını desteklemeye yönelik bütüncül programlar sunmaktadır. Tesiste, uzman tıbbi ekip ve deneyimli personel tarafından hazırlanan kişiyeye özel yaşam ve beslenme planları uygulanmakta, aynı zamanda pozitif psikoterapi, spor ve doğa aktiviteleri gibi çeşitli hizmetler verilmektedir. Ekosistemle uyumlu bir ortamda, bireyler gençleşme ve iyilik halini bütüncül bir yaklaşımla deneyimleme fırsatı bulmaktadır (Ayka Vital Park, 2024). Prestige Thermal Hotel SPA & Wellness, misafirlerine kapsamlı sağlık hizmetleri sunma amacı doğrultusunda, bireysel sağlık kontrolleri ve check-up sonuçlarına dayalı olarak kişiyeye özgü sağlık kürleri tasarlanmaktadır. Bu yaklaşımla, her bireyin ihtiyaçlarına yönelik özelleştirilmiş tedavi ve sağlıklı yaşam programları uygulanmaktadır (Prestige Thermal Hotel, 2024). Kişiselleştirilmiş sağlık hizmetleri, bireylerin yaşam kalitesini artırmada kritik bir rol oynamaktadır ve bu alandaki yenilikçi uygulamalar, wellness turizminin gelişimini destekleyerek sağlık sektöründe önemli bir ilerleme potansiyeli sunmaktadır.

Sonuç

Bu çalışma, fizyoterapinin tedavi edici ve koruyucu sağlık hizmetleriyle wellness turizmi kapsamında oluşturduğu sinerjiye dair özgün bir perspektif sunması yönüyle önem taşımaktadır. Fizyoterapi ve wellness turizminin entegrasyonu, bireylerin fiziksel ve zihinsel sağlıklarını güçlendiren, kişiselleştirilmiş sağlık hizmetleri sunarak daha bütüncül bir iyilik hali ve yaşam kalitesi sağlayan bir model oluşturmaktadır. Wellness turizmi, fiziksel, zihinsel ve ruhsal iyilik halini desteklemeyi hedeflerken, fizyoterapi bilimsel temelli tedavi yöntemleriyle bu süreçte kritik bir rol üstlenmektedir. Kişiye özgü fizyoterapi programları, wellness merkezlerinde sunulan sağlık hizmetlerini tamamlayarak bireylerin sağlık sorunlarına uzun vadeli çözümler üretir ve genel iyilik hallerini iyileştirir. Kas-iskelet sistemi rehabilitasyonu, postür bozuklukları ve kronik ağrı gibi sorunlara yönelik çözümler, wellness turizminin koruyucu sağlık anlayışını desteklemekte, aynı zamanda ameliyat sonrası rehabilitasyon süreçlerini hızlandırarak bireylerin fiziksel sağlıklarını geri kazanmalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, masaj terapileri ve egzersiz programları gibi uygulamalar, stres yönetimini kolaylaştırarak zihinsel sağlığa olumlu katkılar sağlar. Bütünleşik hizmetler sunan tesislerde genellikle spa hizmetleri, fiziksel fitness aktiviteleri, sağlıklı mutfak ve özel ilgi programları birlikte sunulmakta ve misafirlerin fiziksel ve zihinsel sağlığını desteklemektedir (Chen, Liu & Chang, 2013). Fizyoterapinin kişiselleştirilebilir yapısı, bireylerin farklı sağlık ihtiyaçlarına yönelik çözümler sunarak wellness turizmi deneyimini daha etkin hale getirmektedir. Termal kaynaklar gibi doğal tedavi unsurlarının fizyoterapiyle birleştirilmesi, tedavi süreçlerinin daha hızlı ve kalıcı sonuçlar vermesini sağlamaktadır. Bu sayede bireylerin sağlıklarını optimize etmelerine ve günlük yaşam aktivitelerini daha verimli şekilde sürdürmelerine olanak tanımaktadır. Bu anlamda sağlık rehabilitasyon merkezleri; tıp, fizyoterapi, beden eğitimi, beslenme ve psikoloji gibi çeşitli alanlarda profesyonellerden oluşan multidisipliner personelini kullanarak fiziksel ve spor tıbbını, fitness programlarını entegre ederek ve teşhis prosedürlerini ve tesislerini kullanarak kullanıcı deneyimini yeniler (Živković, Brdar & Knežević, 2024).

Uvoulamada, wellness turizmi işletmelerinin fizyoterapi hizmetlerini entegre ederek bireylerin sağlıklarına daha kalıcı çözümler sunduğu gözlemlenmektedir (Bernabeu-Wittel vd., 2023; Chwialkowska, Bhatti, Arslan & Glowik, 2023; Lo, Francis-Cracknell & Hased, 2017). Bu entegrasyon, müşteri memnuniyetini artırarak sağlık hizmetlerinin uzun vadeli ve bilimsel temelli yaklaşımlarla sunulmasına olanak tanır. Ayrıca, fizyoterapistlerin wellness merkezlerinde düzenli olarak hizmet vermesi, kişiye özel tedavi planlarının daha etkili bir şekilde uygulanmasına katkı sağlayacaktır. Giyilebilir teknolojiler ve dijital sağlık uygulamaları da tedavi süreçlerinin kişiselleştirilmesi ve izlenebilirliğini artırmada önemli bir rol oynayacaktır (Adeghe, Okolo & Ojeyinka, 2024).

Bu çalışmanın sınırlılıkları arasında teorik düzeyde bir literatür taramasına dayalı olması ve uygulamalı veri analizine yer verilmemesi söz konusudur. Bu durum, elde edilen bulguların gerçek yaşam koşullarında nasıl sonuçlanacağı konusunda belirsizlik yaratabilir. Gelecek araştırmalar, fizyoterapi ve wellness turizmi entegrasyonunun bireylerin yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini uygulamalı çalışmalarla inceleyebilir. Özellikle farklı yaş grupları, sağlık durumları ve kültürel farklılıklar dikkate alınarak deneysel araştırmalar yapılabilir. Ayrıca, teknolojik yeniliklerin entegrasyon sürecindeki rolü daha derinlemesine incelenmelidir. Son olarak, fizyoterapi ve wellness turizmi profesyonellerinin deneyim ve görüşlerine dayanan niteliksel araştırmalar, hizmetlerin geliştirilmesine yönelik daha kapsamlı öneriler sunabilir.

Makale Bilgileri / Article Information

Değerlendirme Evaluation	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme Two Outside Referees, / Double-Sided Blinding Bu çalışma Etik Kurul beyanı gerektiren çalışmalar kapsamına girmemektedir.
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Ethical Consideration	This study does not fall within the scope of studies requiring an Ethics Committee declaration. It is hereby declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and that all studies utilized were indicated in the bibliography.
Benzerlik Taraması Similarity Scan	Yapıldı Done
Etik Bildirim Ethical Statement	artuklutourismstudies@artuklu.edu.tr
Çıkar Çatışması Conflict of Interest	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. No conflict of interest declared.
Finansman Financing	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır. No external funding was used to support this research.
Telif Hakkı & Lisans Copyright & License	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. Authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 license.

Kaynakça | References

- Acıbadem. (2022). *Fizyoterapi nedir? Fizyoterapi ne için kullanılır?* <https://www.acibadem.com.tr/ilgi-alani/fizyoterapi/#:~:text=Ayn%C4%B1%20zamanda%20Fizik%20Tedavi%20ve,uygulaya%20Uzmanlara%20fizyoterapist%20ad%C4%B1%20verilir.> (Erişim: 28.08.2024).
- Activtherapy. (2024). *A closer look at physiotherapy techniques.* <https://www.activtherapy.com.au/blog/a-closer-look-at-physiotherapy-techniques> (Erişim: 03.05.2024).
- Adams, S. H., Anthony, J. C., Carvajal, R., Chae, L., Khoo, C. S. H., Latulippe, M. E., & Yan, W. (2020). Perspective: Guiding principles for the implementation of personalized nutrition approaches that benefit health and function. *Advances in Nutrition, 11*(1), 25-34.
- Adeghe, E. P., Okolo, C. A., & Ojeyinka, O. T. (2024). A review of wearable technology in healthcare: Monitoring patient health and enhancing outcomes. *OARJ of Multidisciplinary Studies, 7*(01), 142-148.
- Alodaibi, F. A., Alotaibi, M. A., Almohiza, M. A., & Alhowimel, A. S. (2022). Physical therapists' role in health and wellness promotion for people with musculoskeletal disorders: A cross-sectional descriptive study conducted in Saudi Arabia. *Journal of Multidisciplinary Healthcare, 15*, 567-576.
- Armağan, M., Kayahan, B., & Özer, A. Y. (2023). Türkiye'de wellness kavramına ilişkin lisansüstü araştırmaların bibliyometrik analizi. *TOĞÜ Sağlık Bilimleri Dergisi, 3*(3), 281-294.
- Avcı, M., & Şener, Y. (2023). Covid-19 pandemisinin sağlıklı yaşam turizmi üzerindeki etkileri ve sektördeki değişimler. *Turur Turizm ve Araştırma Dergisi, 12*(2), 112-137.
- Aydın, O. (2012). Türkiye'de alternatif bir turizm; sağlık turizmi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2012*(2), 91-96.
- Ayka Vital Park. (2024). *Active and healthy life for all of us.* <https://aykavitalpark.com/en/active-life-for-everyone/> (Erişim: 25.07.2024).
- Bad Füssing. (2024). *Therapeuten.* <https://www.badfuessing.com/de/therapeuten> (Erişim: 23.08.2024).
- Battakova, K., & Saipov, A. (2022). Healthcare and wellness tourism for people with occupational diseases in central Kazakhstan. *GeoJournal of Tourism and Geosites, 45*, 1586-1593.
- Battakova, K., & Saipov, A. (2022). Healthcare and wellness tourism for people with occupational diseases in central Kazakhstan. *Geo Journal of Tourism and Geosites, 45*, 1586-1593.
- Beritelli, P., & Laesser, C. (2017). The dynamics of destinations and tourism development. In *Design Science in Tourism: Foundations of Destination Management* (pp. 195-214).

Bernabeu-Wittel, M., Moreno-Gaviño, L., Nieto-Martín, D., Lanseros-Tenllado, J., Sáenz-Santamaría, A., Martínez-Pérez, O., ... & Ollero-Baturone, M. (2023). Physiotherapy in palliative medicine: patient and caregiver wellness. *BMJ Supportive & Palliative Care*, 13(e1), e197-e204.

Blumenthal, J., Wilkinson, A., & Chignell, M. (2018). Physiotherapists' and physiotherapy students' perspectives on the use of mobile or wearable technology in their practice. *Physiotherapy Canada*, 70(3), 251-261.

Chandramohan, R., Prabhusanker, C. N., Sedhunivas, R., & Nikhilesh, D. A. (2023). Physiotherapists' perspectives on the role of physiotherapy in medical tourism in India. In *Recent Advances in Commerce, Management, and Tourism* (Bölüm 13). <https://doi.org/10.9734/bpi/mono/978-81-19761-70-8/CH13>.

Chen, K. H., Liu, H. H., & Chang, F. H. (2013). Essential customer service factors and the segmentation of older visitors within wellness tourism based on hot springs hotels. *International Journal of Hospitality Management*, 35, 122-132.

Chwialkowska, A., Bhatti, W. A., Arslan, A., & Glowik, M. (2023). Co-creating value and well-being experiences in physiotherapy services. *Journal of Services Marketing*, 37(1), 12-24.

Da Costa Guerra, R. J., Trentin, F., & Vila-Chã, C. (2022). New sustainable practices in health and wellness tourism destinations focused on the quality of life and wellbeing. *PASOS Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 20(4), 871-883.

Dalkiran, G. B. (2023). Health tourism components and intermediary institutions as supplier businesses in the context of Health 4.0. In *Health 4.0 and Medical Supply Chain* (pp. 147-162). Singapore: Springer Nature Singapore.

De la Corte-Rodriguez, H., Roman-Belmonte, J. M., Resino-Luis, C., Madrid-Gonzalez, J., & Rodriguez-Merchan, E. C. (2024). The role of physical exercise in chronic musculoskeletal pain: Best medicine—a narrative review. In *Healthcare*, 12(2), 242.

Denehy, L., & Berney, S. (2006). Physiotherapy in the intensive care unit. *Physical Therapy Reviews*, 11(1), 49-56.

Dillette, A. K., Douglas, A. C., & Andrzejewski, C. (2021). Dimensions of holistic wellness as a result of international wellness tourism experiences. *Current Issues in Tourism*, 24(6), 794-810.

Doring, L. A. (1976). An elaboration on holistic physiotherapy. *Australian Journal of Physiotherapy*, 22(2), 83-89.

Faisal, M., & Dhusia, D. K. (2020). Health tourism: A new driver for development. *Advances in Economics and Business Management*, 7(2), 50-56.

Fernandes, J. B., Teixeira, F., & Godinho, C. (2022). Personalized care and treatment compliance in chronic conditions. *Journal of Personalized Medicine*, 12, 737.

Gallup, J. W. (1999). *Wellness centers: A guide for the design professional* (Vol. 7). John Wiley & Sons.

Global Wellness Institute. (2024). *Wellness tourism*. <https://globalwellnessinstitute.org/what-is-wellness/what-is-wellness-tourism/> (Erişim: 05.09.2024).

Güleç, D. (2011). *Sağlık turizmi kapsamında antiaging (sağlıklı yaşlanma) uygulamaları ve yaşlı bakımı: Türkiye değerlendirmesi* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hall, M. S., Podlog, L., Newton, M., Galli, N., Fritz, J., Butner, J., & Hammer, C. (2022). Patient and practitioner perspectives of psychological need support in physical therapy. *Physiotherapy Theory and Practice*, 38(5), 670-685.

Hartley, S. E., Ryad, H., & Yeowell, G. (2023). Future-proofing the profession: Physiotherapists' perceptions of their current and emerging role. *Physiotherapy*, 119, 72-79.

He, M., Liu, B., & Li, Y. (2023). Tourist inspiration: How the wellness tourism experience inspires tourist engagement. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 47(7), 1115-1135.

İyem, B. (2019). *Medikal turizmi sektöründe insan kaynakları envanteri: Aydın ilindeki özel sağlık kuruluşlarında bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi.

Justice, C., Sullivan, M. B., Van Demark, C. B., Davis, C. M., & Erb, M. (2023). Guiding principles for the practice of integrative physical therapy. *Physical Therapy*, 103(12), 1-9.

Khalid, M. T., Sarwar, M. F., & Sarwar, M. H. (2015). Current role of physiotherapy in response to changing healthcare needs of the society. *International Journal of Education and Information Technologies*, 1(3), 105-110.

Kress, H. G., Aldington, D., Alon, E., Coaccioli, S., Collett, B., Coluzzi, F., & Sichère, P. (2015). A holistic approach to chronic pain management that involves all stakeholders: Change is needed. *Current Medical Research and Opinion*, 31(9), 1743-1754.

Latimer-Cheung, A. E., Pilutti, L. A., Hicks, A. L., Ginis, K. A. M., Fenuta, A. M., MacKibbon, K. A., & Motl, R. W. (2013). Effects of exercise training on fitness, mobility, fatigue, and health-related quality of life among adults with multiple sclerosis: A systematic review to inform guideline development. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*, 94(9), 1800-1828.

Liao, C., Zuo, Y., Xu, S., Law, R., & Zhang, M. (2023). Dimensions of the health benefits of wellness tourism: A review. *Frontiers in Psychology*, 13, 1071578.

Lo, K., Francis-Cracknell, A., & Hassed, C. (2017). A health enhancement programme for physiotherapy students: a mixed methods pilot study. *New Zealand Journal of Physiotherapy*, 45(3), 143-153.

Nirvana Hotels. (2024). *Şehrin kalbinden sağlıklı yaşama adı*. <https://www.nirvanahotels.com.tr/oteller/nirvana-cosmopolitan/cosmo-fit> (Erişim: 02.07.2024).

North Shore Physiotherapy Clinic. (2023). *Unlocking wellness: The power of physiotherapy treatment*. <https://www.northshorephysio.com/blog/power-of-physiotherapy-treatment/> (Erişim: 15.09.2024).

Nussbaum, R., Kelly, C., Quinby, E., Mac A., Parmanto, B., & Dicianno, B. E. (2019). Systematic review of mobile health applications in rehabilitation. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*, 100(1), 115-127.

Olson, K. A. (2021). *Manual Physical Therapy of the Spine-E-Book*. Elsevier Health Sciences.

Pathmanathan, N., Beaumont, N., & Gratrix, A. (2015). Respiratory physiotherapy in the critical care unit. *Continuing Education in Anaesthesia Critical Care & Pain*, 15(1), 20-25.

Polat, G., & Öztürk, İ. (2021). Current supporting practices in health tourism. In *Tourism Studies and Social Sciences* (pp. 375-391).

Prestige Thermal Hotel. (2024). *Fizik tedavi*. <https://www.prestigethermalhotel.com/> (Erişim: 06.09.2024).

Puczko, L. (2010). Health, wellness and tourism: Healthy tourists, healthy business. In *Proceedings of the Travel and Tourism Research Association Europe 2010 Annual Conference* (pp. 1-3).

Quinn, L., & Morgan, D. (2017). From disease to health: Physical therapy health promotion practices for secondary prevention in adult and pediatric neurologic populations. *Journal of Neurologic Physical Therapy*, 41, S46-S54.

Romanova, G., Vetitnev, A., & Dimanche, F. (2015). Health and wellness tourism. In *Tourism in Russia: A management handbook* (pp. 231-287).

Sarıpek, S., & Sarıpek, A. D. (2023). Fizyoterapi ve rehabilitasyon işletmelerinin sağlık turizmi içerisindeki yeri. In *Turizm ve Destinasyon Araştırmaları IV* (pp. 129-149).

Smith, M., & Puczko, L. (2008). *Health and wellness tourism*. Routledge.

Struber, J. C. (2003). Physiotherapy in Australia—where to now? *Internet Journal of Allied Health Sciences and Practice*, 1(2), 1-5.

Szymańska, E., Rutkowski, A., & Panfiluk, E. (2016). The open innovation process in SPA & wellness tourism. *European Journal of Service Management*, 19, 59-66.

Thomas, A., Kirschbaum, L., Crowe, B. M., Van Puymbroeck, M., & Schmid, A. A. (2021). The integration of yoga in physical therapy clinical practice. *Complementary Therapies in Medicine*, 59, 102712.

Wu, M., & Luo, J. (2019). Wearable technology applications in healthcare: A literature review. *Online Journal of Nursing Informatics*, 23(3).

Živković, I., Brdar, I., & Knežević, M. (2024). Rejuvenating mind, body, and spirit: Exploring the role of physical activity in health and rehabilitation institutions' offerings in Serbia. *Менаџмент у хотелијерству и туризму*, 12(1), 95-113.